

VU Research Portal

"Niet minder in uiterlijk, niet ongelijk in naam": de "Hylas" van Cornelius Gallus

Heerink, M.A.J.

published in

Lampas

2007

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Heerink, M. A. J. (2007). "Niet minder in uiterlijk, niet ongelijk in naam": de "Hylas" van Cornelius Gallus. *Lampas*, 40(1), 53-72.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

NIET MINDER IN UITERLIJK, NIET ONGELIJK IN NAAM: DE HYLAS VAN CORNELIUS GALLUS¹

Summary: In elegy 1.20, Propertius tells the story of Hercules and Hylas to warn his addressee, a certain Gallus, to keep his love safe from rivals. Otherwise, he will end up like Hercules, whose Hylas was abducted by nymphs. Many scholars think that the Gallus figure evokes the Roman elegist Cornelius Gallus, of whose poetry only a few lines survive. Recently Petrain (2000) has tried to show that Cornelius Gallus wrote a (now completely lost) elegy about Hylas and that Propertius plays a literary game with his predecessor's poem. I will argue, however, that the relationship between the two poems is rather different from what Petrain thinks and I propose a reading of 1.20 that, to my opinion, solves a few persistent interpretative problems concerning Propertius' famous poem.

1. INLEIDING

Cui non dictus Hylas puer? Wie heeft er niet over Hylas geschreven? Deze uitspraak van Vergilius (*Georgica* 3.6) is bedoeld als retorische vraag, maar de moderne lezer zal dit slechts na raadpleging van een commentaar of naslagwerk begrijpen: we hebben namelijk maar vier antieke versies van de mythe over. Er hebben echter meer vertellingen over Heracles en Hylas bestaan en de mythe moet erg populair zijn geweest en was wellicht zelfs een afgezaagd onderwerp. Dat zou de reden kunnen zijn waarom Hylas, die volgens één versie in een echo verandert, schittert door afwezigheid in Ovidius' *Metamorphosen*.

Recentelijk heeft Petrain (2000) proberen aan te tonen dat de beroemde dichter Cornelius Gallus een (niet overgeleverde) elegie over Heracles en Hylas zou hebben geschreven, waarop Propertius in zijn elegie 1.20 reageert. Ik zal hier echter aannemelijk proberen te maken dat de verhouding tussen de twee gedichten anders ligt dan Petrain schetst en meen daarmee enkele hardnekkige interpretatie-problemen aangaande Propertius' beroemde gedicht op te kunnen lossen.

2. DE VERSIES

De versies van het verhaal die we over hebben verschillen op sommige punten, maar de kern van de mythe komt hierop neer: Hercules heeft ooit de vader van Hylas, Theiodamas, gedood omdat die hem weigerde een rund te geven. Vervolgens nam hij de zorg voor diens zoon Hylas op zich. Adoptievader en -zoon gaan samen mee met de Argo richting Colchis om het Gulden Vlies te bemachtigen en tijdens een oponthoud in Mysië gaat Hylas water halen bij een afgelegen bron. Daar wordt hij door verliefde nimfen in het water getrokken. Hercules is buiten zichzelf van bezorgdheid en doorkruist tevergeefs schreeuwend de bossen van Mysië.

---

¹ Dit artikel is een bewerking van mijn lezing op de Latinistendag, die plaatsvond op 21 januari 2005 aan de UvA te Amsterdam. Ik ben dank verschuldigd aan prof. Joan Booth voor de stimulerende brainstorm-sessies, discussies en suggesties. Verder dank ik de anonieme referenten van *Lampas* voor hun zeer nuttige commentaar.

De overige Argonauten varen na enige tijd, wanneer de wind gunstig is, verder. Ze laten Hercules achter, die Hylas nooit meer zal vinden. Hercules draagt de lokale bevolking op om nooit op te houden met het zoeken naar Hylas.² Volgens sommige versies gaat Hercules alsnog te voet naar Colchis; volgens andere voltooit hij hierna zijn twaalf werken.

De ons overgeleverde versies van de Hylas-mythe zijn de twee Hellenistische van Apollonius van Rhodos en Theocritus en de twee Romeinse van Propertius en Valerius Flaccus. Bij Apollonius en Valerius Flaccus maakt de mythe als episode deel uit van hun epos *Argonautica*; Theocritus (*Id.* 13) gebruikt de mythe om de adressaat, Nicias, de alomvattende macht van de liefde te tonen; Propertius (elegie 1.20) wil zijn adressaat, een zekere Gallus, met de mythe waarschuwen: als hij niet oppast, zal het hem net zo vergaan als Hercules en zal hij zijn liefde verliezen aan nimfen. Verder heeft Vergilius een mini-versie van twee verzen in zijn *Eclogae* (6.43-4).

Vergilius had bij zijn uitspraak in de *Georgica* (zie boven) niet alleen de versies van Apollonius en Theocritus voor ogen. We weten dat Nicander in zijn epische 'Ετεροιούμενα ('Metamorphosen') over Hylas vertelde en er zijn goede aanwijzingen dat ook Callimachus de mythe besproken heeft. In het eerste boek van Apollonius' *Argonautica* wordt namelijk gezegd dat Hylas water gaat halen met een κάλπις:

τόφρα δ' Ὑλας χαλκῆ σὺν κάλπιδι νόσφιν ὁμίλου
δίζητο κρήνης ἱερὸν ῥόον ...

'Maar Hylas was intussen met een bronzen kruik ver van de groep vandaan
gaan zoeken naar een bron met heilig, stromend water'

(*Arg.* 1.1207-8; vert. W. Kassies)

De scholiast ter plaatse (= Call., fr. 596 Pf.) merkt echter op dat een κάλπις (een variant van de ὑδρία) niet de geschikte kruik is voor een jongen om te dragen:

ἀπρεπὲς δὲ νεανίαν ὑδρίαν βαστάζειν· Ὅμηρος (η 20) δὲ πρεπόντως παρθένον.
πιθανώτερον δὲ ἦν ἀμφορέα εἶπειν, ὥς Καλλίμαχος

'Het is ongepast dat een jongen een *hydria* draagt; Homerus (*Od.* 7. 20) spreekt passend van een meisje. Het zou overtuigender zijn om *amphoor* te zeggen, zoals Callimachus'

Apollonius had Hylas een ἀμφορέυς moeten laten dragen, zoals Callimachus. Deze laatste opmerking lijkt te impliceren dat Callimachus een versie van het Hylas-verhaal had³ en er zijn aanwijzingen dat deze in de *Aetia* figureerde. Uit de fragmenten 24 en 25 Pf. en de

² Volgens Strabo (*Geographica* 12.4.3) bestaat er nog in zijn tijd (eerste eeuw v.C.) een soort festival in die regio, waarbij men in een processie de naam Hylas roept alsof men nog steeds naar hem op zoek is.

³ Zie daarentegen bv. Pfeiffer (1949) 410 (ad fr. 596): 'at e scholio colligi nequit de Hyla Callimachum naravisse amphoram gestante (...) immo de quolibet iuvene vel viro dixisse potest', in navolging van Wilamowitz (1914) 240: 'offenbar kann der Träger der ἀμφορέως jeder beliebige Knabe gewesen sein'. Pfeiffer vermoedt echter dat

bijbehorende Florentijnse scholia blijkt dat Callimachus in zijn *Aetia* in ieder geval de ontmoeting tussen Heracles en Hylas' vader Theiodamas heeft beschreven. Voor het gemak geef ik alleen de scholia:

]ασθαι Λίνδιοι κ(αὶ) τοῦτο[50
 α]ὐτοῖς. π(αρα)τίθεται δ(ὲ) κ(αὶ) ἀλλ[ον μῦθον τῷ προειρημένῳ
 ὅ]μοιον, ἥνίκα ἀπ' Αἰ[τωλίας φεύγων ὁ Ἡρακλῆς
 ]π(ερί)έτυχεν Θειοδά[μαντι
 51 suppl. N.-V. 52 suppl. Pf. 53 suppl. Pf.
 '... Lindiërs en dat ...
 ... en een an[der verhaal] dat lijkt op [het zojuist vertelde] wordt 51
 er naast geplaatst, hoe [Heracles, vluchtend] uit Ai[tolië]
 Theiodamas ontmoette'

Hylas zou in dit werk zeker niet misstaan. Uit Strabo weten we immers dat de mythe een aetiologische was;⁴ zij vertelde de oorsprong van een cultus in Mysië en in de *Aetia* worden nu juist mythen verhaald die de instelling van verschillende culten verklaren. Volgens de scholiast werd direct vóór de Theiodamas-episode verteld van de instelling van een cultus op Lindos, die tevens verband houdt met Heracles; dit is te zien aan regel 50 van het zojuist geciteerde scholion.

De Hylas-mythe komt dus, voor zover we weten, vooral in hexameter-poëzie voor en waarschijnlijk had Callimachus een versie in elegische disticha. De verschillende versies reageren sterk op elkaar. Zo speelt Theocritus' epyllion een literair spel met Apollonius' epische episode.⁵ Theocritus gebruikt epische woorden, maar geeft de helft van Apollonius' *Argonautica* in één zin weer (16-24):⁶

'Toen nu het schip voor de tocht naar de gouden vacht werd bemand door
 Jason, Aisons zoon, en de dappersten hem vergezelden,
 allen die iets presteerden, uit iedere stad de elite,

---

de scholiast naar *Iambe* 8 (= fr. 198 Pf.) verwijst, waarin een Aeginetische race wordt beschreven, waarbij de rennende mannen gedurende het laatste *stadium* een met water gevulde ἀμφορεύς moesten dragen. De verwijzing van de scholiast is dan wel erg vaag en de korthed van de noot pleit mijns inziens voor een verwijzing naar een Hylas verhaal van Callimachus.

⁴ Zie n. 2.

⁵ De relatieve chronologie van de poëzie van Callimachus, Apollonius en Theocritus is een berucht en veelbesproken probleem (zie Köhnken [2001] voor literatuur). Hoewel de zaak veel gecompliceerder is dan slechts het contact tussen bovengenoemde passages, kan het nauwelijks worden ontkend dat Theocritus in *Id.* 13 een literair spel met Apollonius speelt (zie bv. Mastronarde [1968]; Hunter [1999] 262, 264-5 en 271 [ad *Id.* 13.16-24]). Ik wil echter niet ontkennen dat Apollonius ook naar Theocritus verwijst. Het lijkt er sterk op dat deze dichters, werkend in het Μουσείον, zich zeer bewust waren van, en toespelingen konden maken op, elkaars *work in progress* (zie Hopkinson [1988] 7 voor deze hypothese). Een vergelijkbare situatie vormt het Augusteïsche Rome. Zie bv. Propertius 2.34.65-6, waar Propertius op de hoogte blijkt te zijn van, en verwijst naar Vergilius' *Aeneis*, die op dat moment geschreven wordt.

⁶ Cf. Hunter (1999) 271 (ad 16-24): 'These lines take the Argonautic expedition all the way to the Phasis, i.e. they offer one Theocritean sentence to match the whole of *Arg.* 1-2.'

kwam eveneens naar het rijke Iolkos de drager van lasten,
die uit Alkmene, vorstin van Midea, was geboren,
en met hem samen ging Hylas omlaag naar de stevig gebouwde
Argo, het schip dat ontkwam aan de donkere, botsende rotsen;
onberoerd voer het snel als een adelaar over het zeevlak
tot in de Fasis; sindsdien zijn de rotsen tot stilstand gekomen.

(vert. A.M. van Erp Taalman Kip)

Bovendien lijkt Apollonius, in zijn Hylas-episode, te alluderen op Callimachus' Hylas-versie, of liever de fragmenten 24-25 Pf., de enige mogelijke overblijfselen van een Callimacheïsch Hylas-verhaal.⁷ In vers 1211 en verder vertelt Apollonius namelijk over de ontmoeting van Hercules met Theiodamas. Dan breekt hij echter zijn verhaal af:

ἀλλὰ τὰ μὲν τηλοῦ κεν ἀποπλάγξειεν αἰοδῆς.

'Maar nee – dit brengt mij veel te ver van mijn verhaal!'

(Arg. 1.1220; vert. W. Kassies)

Apollonius lijkt hiermee te zeggen dat hij de versie van Callimachus niet na wil vertellen. Bovendien is er in dezelfde passage van de *Argonautica* een echo van de voorgaande episode in Callimachus' *Aetia* (over Lindos) te vinden.⁸ Apollonius verwijst dus in zijn Hylas-episode duidelijk naar de fragmenten over Hercules en Theiodamas in Callimachus' *Aetia*.

Maar er is meer aan de hand: in de verzen 1207-8 (zie boven) zien we dat Hylas water gaat halen en vers 1208 lijkt een toespeling op de poëtica van Callimachus, meer specifiek het einde van de Apollo-hymne en epigram 28, met de beroemde water-beeldspraak:

Διοῖ δ' οὐκ ἀπὸ παντὸς ὕδωρ φορέουσι μέλισσαι, 110
ἀλλ' ἥ τις καθαρὴ τε καὶ ἀχράαντος ἀνέρπει
πίδακος ἐξ ἱερῆς ὀλίγη λιβάς ἄκρον ἄωτον.

'De bijen brengen Deo ook niet elk soort vocht,
maar slechts wat rein en zuiver opwelt, kleine drup
uit heil'ge bron, de allerhoogste kwaliteit'

(h.Ap. 110-12; vert. M.A. Harder)

Ἐχθαίρω τὸ ποίημα τὸ κυκλικόν, οὐδὲ κελεύθῳ
χαίρω τίς πολλοὺς ὥδε καὶ ὥδε φέρει,
μισέω καὶ περίφοιτον ἐρώμενον, οὐδ' ἀπὸ κρήνης
πίνω· σικχαίνω πάντα τὰ δημόσια.
Λυσανίη, σὺ δὲ ναίχι καλός καλός· ἀλλὰ πρὶν εἰπεῖν
τοῦτο σαφῶς, ἤχῳ φησί τις "ἄλλος ἔχει."

'Ik haat het cyclische gedicht, een grote weg
die velen transporteert bevalt mij niet;
ik haat mobiele minnaars en niet drink ik uit

⁷ Ondanks de onder n. 5 beschreven situatie is vooral de prioriteit van Callimachus' *Aetia* t.o.v. Apollonius' *Argonautica* zeer aannemelijk gemaakt. Zie Köhnken (2001) 77-80 voor sterke argumenten en Cameron (1995) 250-1, 427-8 voor het contact tussen de twee betreffende teksten.

⁸ γεωμόρου ... γύας τέμνεσκεν (Arg. 1.1214) ~ τέμνοντα ... αὔλακα γειομόρου (*Aetia*, fr. 22); zie ook Cameron (1995) 250 met n. 81.

de bron: ik walg van algemeen bezit.
 Lysanias, jij bent een schoonheid, zeg – maar vóór
 ik het zeg, zegt reeds een echo: ‘Hij is weg!’

(ep. 28 vert. M.A. Harder)

In de Apollo-hymne blijkt Callimachus de voorkeur te geven aan water uit een ‘heilige bron’, *πίδακος ἐξ ἱερῆς*. In epigram 28 zegt hij in vers 1 het ‘cyclische’ epos, i.e. neo-‘Homerische’ epiek over traditionele mythologische thema’s,⁹ te haten. De volgende verzen moeten ook poëticaal worden gelezen, aangezien enkele metaforen gebruikt worden (de bron, de weg), die in respectievelijk de zojuist geciteerde passage uit de Apollo-hymne en de proloog van de *Aetia* (27-8) zeer duidelijk poëticaal van aard zijn.¹⁰ Callimachus zegt dus in zijn epigram niet uit de bron te drinken die iedereen gebruikt, ἀπὸ κρήνης, waarmee hij naar analogie van zijn uitspraak in vers 1 verwijst naar ‘afgezaagde’ poëzie uit de epische cyclus, die epische stof steeds weer hergebruikt.¹¹ Apollonius combineert de passages uit dit epigram en de Apollo-hymne: Hylas gaat heilig, Callimacheïsch water halen uit een veelgebruikte bron. Apollonius lijkt enigszins paradoxaal te zeggen dat hij in zijn Hylas-episode Callimacheïsch-poëticaal principes gaat combineren met epische stof die al vaak is beschreven,¹² of – als we een Hylas van Callimachus aannemen – dat hij diens elegische versie (wederom) een epische gestalte gaat geven, maar een die wel strookt met Callimachus’ poëticaal opvattingen.

3. PROPERTIUS’ HYLAS

Propertius draagt zijn steentje bij aan de poëticaal discussie. Zijn Hylas-versie, elegie 1.20, heeft het raamwerk van Theocritus’ versie overgenomen: in beide versies dient het Hylas-verhaal als *exemplum* om de adreassaar van het gedicht een wijze les te leren.¹³ In *Idylle* 13

⁹ De definitie is van Hopkins (1988) 86.

¹⁰ Cameron (1995) 388ff. bestrijdt de poëticaal dimensie van het gedicht fel, maar het eerste vers is expliciet poëticaal van aard, waardoor de metaforen die volgen in eerste instantie ontegenzeggelijk als poëticaal moeten worden gelezen. Het feit dat de metaforen op het einde van het gedicht, met terugwerkende kracht, ook erotisch blijken te zijn, zoals Cameron aantoont, doet daar niets aan af. Cf. Asper (1997) 56-8 die meent dat het gedicht op zowel een poëticaal als een erotisch niveau werkt.

¹¹ Cf. Asper (1997) 56, n. 140: ‘κυκλικός’ changiert wahrscheinlich bewußt zwischen den Bedeutungen “kurrent = abgegriffen” und “zum epischen Kyklos gehörig”.

¹² Waarschijnlijk is de mythe van Heracles en Hylas vóór de Hellenistische tijd vaak beschreven in de vele epen die over Heracles bestonden. Deze zijn helaas alle verloren gegaan en we hebben slechts enige informatie uit tweede hand. Zo weten we dat Kinaithon (8^e eeuw v.C.) in zijn ‘*Ἡράκλεια*’ in ieder geval over Hylas heeft geschreven (schol. Ap. Rh. 1.1355-57c). Verder heeft Peisandros van Kamiros (6^e eeuw v.C.) een *Herakleia* in twee boeken gedicht, zich grotendeels baserend op een gelijknamig epos van een zekere Pisinós van Lindos (Clem. Al. *Strom.* 6.2.25); er heeft ook een *Herakleia* in 14 boeken van de hand van Panyassis (5^e eeuw v.C.) bestaan. Cf. Hunter (1999) 263: ‘... certain features of Apollonius’ version, particularly the rôle of Polyphemos, suggest a rich tradition now lost to us’.

¹³ Zie de appendix voor de tekst van Propertius 1.20 met vertaling.

wordt de arts en dichter Nicias aan de hand van de mythe duidelijk gemaakt dat de macht van de liefde alomvattend is, bij Propertius wordt een zekere Gallus aangesproken. In vers 3 wordt de wijsheid geformuleerd: *saepe imprudenti fortuna occurrit amanti*, ‘vaak valt een argeloze minnaar ongeluk ten deel’. Als voorbeeld noemt Propertius dan indirect Hercules. Gallus is net als Hercules: hij heeft een liefde (*ardor*), *proximus Theiodamanteo Hylae*, ‘het meest lijkend op Hylas de zoon van Theiodamas’, *non infra specie, non nomine dispar*, ‘niet onderdoend in schoonheid, niet ongelijk in naam’. Gallus’ liefde heet blijkbaar ook Hylas en is even mooi als de mythologische liefde van Hercules. Propertius vervolgt zijn waarschuwing in de verzen 7-10: Gallus moet als hij de mondaine plekjes van Italië bezoekt, zoals de oevers van de Anio in Tibur en Baiae, aan de golf van Napels, zijn Hylas tegen nimfen, vrouwelijke rivalen in de liefde, beschermen; want de liefde van Italische nimfen is niet minder – dan die uit de Hylas-mythe, moeten we er in vers 12 bijdenken. Als hij zijn Hylas niet in de gaten houdt, vervolgt Propertius in de verzen 13-16, is hij gedoemd om ongelukkig rond te zwerven, net als Hercules. In de verzen 17-50 verhaalt Propertius dan zijn versie van de Hylas-mythe. In de laatste twee verzen van het gedicht keert Propertius, in tegenstelling tot Theocritus, nog terug naar zijn adressaat.

De invloed van Theocritus is dus vooral zichtbaar in de inkadering van het Hylas-verhaal in een adviesgedicht. Er zitten echter ook opvallend veel toespelingen op Apollonius’ *Argonautica* in de elegie. Zo doet *Minyis* in vers 4 meteen aan de *Argonautica* van Apollonius denken, die dit woord vaak gebruikt ter aanduiding van de Argonauten en die er in het eerste boek (229-32) zelfs een etymologische verklaring voor geeft. Het zes-lettergrepige *Theiodamanteo* in vers 6 is een toespeling op Apollonius’ *Arg.* 1.1213 waar *Θειοδάμαντος* te vinden is. Verder is het vijf-lettergrepige patronymicum *Athamantidos* in vers 19 en eigenlijk het hele vers, met zijn omslachtige omschrijving van het passeren van de Hellespont, een duidelijke allusie naar het eerste boek van Apollonius’ epos:

iam praeteritis ... Athamantidos undis

‘nadat de golven van Athamas’ dochter reeds waren gepasseerd’

(Prop. 1.20.19)

... ἰστία δ’ οὐρῳ
στησάμενοι κούρης ’ Ἀθαμαντίδος αἰπὰ ῥέεθρα
εἰσέβαλον ...

‘Een straffe zuidenwind woei gunstig

en zo voeren zij met volle zeilen de sterke stromen in van ’t kind van Athamas.’

(Ap. Rh. *Arg.* 1.926-8; vert. W. Kassies)

Twee verzen later lijkt Propertius op het eerste gezicht naar zowel Theocritus' als Apollonius' Hylas te verwijzen:

hic manus heroum, placidis ut constitit oris,
mollia composita litora fronde tegit.

‘Hier bedekte de groep helden, toen ze de kalme kust betraden,
het zachte strand met verzamelde bladeren.’

(Prop. 1.20.21-2)

ἐνθα δ' ἔπειθ' οἱ μὲν ξύλα κάγκανα, τοὶ δὲ λεχαίην
φυλλάδα λειμώνων φέρον ἄσπετον ἀμήσαντες
στόρνυσθαι ...

‘De ene groep bracht kurkdroog brandhout bij elkaar en anderen sneden in het weiland
zachte bladeren om op te liggen, haalden er ontzaglijk veel om uit te spreiden.’

(Ap. Rh. *Arg.* 1182-4; vert. W. Kassies)

... πολλοὶ δὲ μίαν στορέσαντο χαμεύναν.
λειμών γάρ σφιν ἔκειτο μέγα στιβάδεσσιν ὄνειρα

‘en ze maakten een rustplaats klaar voor hen allen.

Rijk materiaal om dit veldbed te spreiden schonk hun een weiland’

(Th. *Id.* 13.33-4; vert. A.M. van Erp Taalman Kip)

Zoals de onderstrepingen aangeven, alluderen de Hellenistische versies op elkaar. Wanneer we goed kijken, blijkt Propertius naar Apollonius' versie te verwijzen: zowel Propertius als Apollonius hebben het namelijk over (1) het verzamelen van (2) bladeren, twee aspecten die in Theocritus' versie ontbreken. Bovendien zijn de plaatsbepalingen *hic* en ἐνθα, bij respectievelijk Propertius en Apollonius aan het begin van het vers, vergelijkbaar.

We hebben dus vanaf vers 17, in een paar regels, een aantal allusies naar Apollonius' *Argonautica*. Dit is niet verwonderlijk, aangezien in vers 17 Propertius' Hylas-versie begint en de verzen 17-22 Propertius' mini-*Argonautica* tot de aankomst in Mysië vormen. De eigenlijke Hylas-episode begint dan in vers 23. Propertius geeft meteen aan in zijn mini-*Argonautica* te zullen verwijzen naar de literaire traditie door het begin *namque ferunt olim*, ‘men zegt dat eens’. Ross spreekt bij dit *ferunt* van een ‘Alexandrian footnote’,¹⁴ een term die door Hinds in zijn *Allusion and Intertext* als volgt wordt gedefiniëerd: “the signalling of specific allusion by a poet through seemingly general appeals to tradition and report, such as ‘the story goes’ (*fama est*), ‘they relate’ (*ferunt*), or ‘it is said’ (*dicitur*)”.¹⁵ In de zes verzen die volgen (17-22), blijkt door de specifieke allusies dat Propertius hier Apollonius' epos beknopt samenvat, op vergelijkbare wijze als Theocritus. Maar er is een groot verschil met

¹⁴ Ross (1975) 78.

¹⁵ Hinds (1998) 1-2.

Apollonius Rhodius, dat vanaf vers 23, het begin van zijn eigenlijke Hylas-versie, duidelijk wordt:

at comes invicti iuvenis processerat ultra
raram sepositi quaerere fontis aquam.

‘Maar de metgezel van de onoverwinnelijke jongeman was verder gegaan
om het zeldzame water van een afgezonderde bron te zoeken’

(Prop. 1.20.23-4)

Propertius doet hier waarschijnlijk een poëtische uitspraak. De associatie van water met poëtische inspiratie is namelijk een gemeenplaats in de Griekse en Romeinse literatuur. Propertius lijkt te zeggen dat zijn Hylas op zoek ging naar, of inspiratie zocht in, de bron van Callimachus. Deze verzen doen namelijk sterk denken aan het eind van de Apollo-hymne en epigram 28 van Callimachus (zie boven). Zoals Petrain meent,¹⁶ roept Propertius’ *raram*, dat hier ‘voortreffelijk’ (*OLD*, s.v. *rarus* 6) betekent, de kwaliteit van Callimachus’ bron op die καθαρή (‘puur’) en ἀχράαντος (‘zuiver’) is en die dus kwalitatief hoogstaand water, oftewel Callimacheïsche poëzie, voortbrengt.¹⁷ Propertius’ *sepositi* (‘afgezonderd’) anderzijds doet denken aan het net besproken epigram 28: Callimachus wil niet uit de bron drinken die iedereen gebruikt. Op vergelijkbare wijze gaat Hylas water halen uit een afgelegen bron. Propertius lijkt hier in één vers Callimachus’ poëtische opvattingen te omarmen en te zeggen dat hij een Callimacheïsche versie van het Hylas-verhaal gaat schrijven. Het feit dat 1.20 formeel een elegie is, geschreven in elegische disticha, het metrum dat Callimachus gebruikte voor zijn polemische *Aetia*, onderstreept dit. Verder is het zeer opvallend dat er na deze programmatische verzen geen allusies naar Apollonius meer te vinden zijn: Propertius’ eigen elegische Hylas-versie, in de stijl van Callimachus, is nu echt begonnen.¹⁸

Interessant genoeg volgt ook meteen een episode (in de verzen 25-31) die mogelijk door Propertius zelf bedacht is, aangezien zij in geen andere Hylas-vertelling voorkomt: tijdens zijn zoektocht naar de bron wordt Hylas belaagd door de gevleugelde Argonauten Zetes en Calaïs, die hem proberen voor zich te winnen. Ze geven hem herhaaldelijk kussen, maar Hylas weet

¹⁶ Petrain (2000) 413-4.

¹⁷ Zie n. 20: misschien is de lezing *sacram* boven *raram* te prefereren.

¹⁸ De overgang van episch naar elegisch lijkt ook te worden gemarkeerd in de twee verzen die aan Propertius’ eigenlijke elegische versie voorafgaan: in de hexameter (21) bevinden we ons nog in de epische sfeer als er melding wordt gemaakt van *manus heroum*. Aan het begin van de pentameter, het *versus elegiacus* (22), bevinden we ons al meteen in de elegische sfeer met *mollia*: zie bv. Baker (2000) 102 (ad 1.7.19): ‘the epithet *mollis* (‘soft’, ‘gentle’) is regularly applied to poetry by the elegists, to indicate their own sort of poetry. It corresponds to *durus* (‘hard’, ‘rough’), which they just as regularly use to describe epic poetry’. Ik dank prof. Ruurd Nauta voor deze observatie.

de twee zonen van Boreas van zich af te slaan en te ontkomen. Gezien de liefdes-thematiek van de episode misstaat zij niet in de nieuwe, elegische Hylas-versie van Propertius.

Vers 23 met de uitspraak *processerat ultra* wordt door Petrain niet bij de programmatische boodschap getrokken, maar dit lijkt mij wel degelijk de bedoeling: Propertius meent verder te zijn gegaan dan de eerdere epische versie van Apollonius, die slechts Callimacheïsche elementen aan zijn epische Hylas zei te geven. Een belangrijk argument voor de poëtische interpretatie van dit vers geeft Valerius Flaccus. In zijn latere Hylas-episode komen dezelfde woorden voor, op dezelfde positie in het vers:

e quibus Herculeo Dryope percussa fragore,
cum fugerent iam tela ferae, processerat ultra 530
turbatum visura nemus fontemque petebat
rursus et attonitos referebat ab Hercule vultus.

‘Van hen (*sc. nimfen*) was Dryope, door Hercules’ lawaai opgeschrikt,
toen de wilde dieren reeds voor zijn pijlen vluchtten, verder gegaan
om het in beroering gebrachte bos te zien en ze ging weer naar
haar bron en bracht een door Hercules verschrikt gezicht mee terug.’

(Val. Fl., *Arg.* 3.529-32)

Het volgende vers (531) verwijst ook duidelijk naar Propertius 1.20, en Valerius Flaccus maakt in deze twee verzen een eigen poëticaal statement, zoals ik elders heb geprobeerd aan te tonen.¹⁹ Ik kan hier nu niet verder op ingaan, maar dat Valerius een poëtische lading geeft aan verzen die duidelijk alluderen op Propertius 1.20, maakt het ‘retrospectief’ aannemelijk dat Propertius iets soortgelijks doet; Valerius lijkt Propertius’ verzen in ieder geval poëticaal te hebben gelezen.

Dat *processerat ultra* poëticaal moet worden opgevat en dat hiermee wordt bedoeld dat Propertius’ Hylas ‘verder is gegaan’ dan die van Apollonius wordt ook onderstreept door een allusie naar het begin van Apollonius’ Hylas-episode:²⁰

raram sepositi **quaerere** fontis aquam
(‘om het zeldzame water van een afgezonderde bron te zoeken’)

(Prop. 1.20.24)

δίζητο κρήνης ἕρπον ῥόον
(‘<Hylas> zocht het heilige water van een bron’)

(Ap. Rh. *Arg.* 1.1208)

¹⁹ Heerink (te versch.).

²⁰ Misschien moeten in 1.20.24 *sacram* worden gelezen. Zoals gezegd meent Petrain dat *raram* verwijst naar Callimachus’ καθαρή en ἀχράντος. Cf. echter Heyworth (te versch.) 126: ‘however, *raram* has puzzled readers: is it just to be rendered ‘exquisite’, or does it mean that fresh water was scarce, so Hylas had to go a long way? Closer imitation of the Callimachus passage would have been achieved through *puram* (Fontein), which has appropriately positive connotations, or *sacram* (Rutgers), which adds an allusion to Ap. *Arg.* 1.1208 κρήνης ἕρπον ῥόον’.

Zoals ik eerder zei, bedoelde Apollonius met deze zinsnede op de een of andere manier iets met Callimachus in zijn Hylas-episode te zullen doen. Propertius zegt nu, terwijl hij Apollonius' eigen woorden gebruikt, verder te gaan en écht een Callimacheïsche, elegische en niet-epische Hylas te schrijven.

4. GALLUS IN PROPERTIUS 1.20

Als dit dé grote poëtische boodschap van het gedicht is, waarom richt Propertius zich dan tot een zekere Gallus? Waarom wil Propertius Gallus met het Hylas-*exemplum* waarschuwen? De vraag is of met deze Gallus de beroemde C. Cornelius Gallus (ca. 70-26 v.C.) bedoeld wordt. Hij wordt traditioneel als de uitvinder van liefdeselegie beschouwt, het Romeinse genre dat een korte maar krachtige bloeiperiode zou kennen met slechts Propertius, Tibullus en Ovidius als vertegenwoordigers. Cornelius Gallus is dus dé grote voorganger van Propertius. Dat de dichter veel respect genoot, blijkt uit de eer die zijn leeftijdgenoot Vergilius hem bewijst door hem in zijn *Eclogae* 6 en vooral 10 op te voeren. Helaas kunnen we zelf moeilijk een oordeel over Cornelius Gallus' poëzie vormen, aangezien er slechts tien verzen van zijn oeuvre zijn overgeleverd; negen hiervan werden in 1978 in het fort van Qaṣr Ibrîm in Egypte ontdekt.²¹

De vraag naar de aanwezigheid van Cornelius Gallus in Propertius' 1.20 hangt nauw samen met de vraag naar de identiteit van de andere Gallus-personages in Propertius' eerste boek: de gedichten 5, 10 en 13 zijn ook aan een Gallus geadresseerd en in het voorlaatste gedicht 21 wordt een Gallus sprekend opgevoerd. Ondanks de vele discussie over de vermeende aanwezigheid van de dichter in boek 1, zijn bijna alle moderne geleerden het erover eens dat in ieder geval de Gallus van 1.20 Cornelius Gallus 'is'.²² Het is wellicht beter om te zeggen dat in dit gedicht het beeld van de dichter het meest duidelijk wordt opgeroepen.²³

²¹ Zie voor de fragmenten van Cornelius Gallus met inleiding en commentaar Courtney (1993) 259-270.

²² Zo bv. Ross (1975) 74-81; Sullivan (1976) 33, n. 17; Monteleone (1979) 38-51; King (1980); Kennedy (1982) 377-80; Cairns (1983) 83-4; Gall (1999) 181-91; Petrain (2000) 414-6; Cairns (2004) 77-85. Hubbard (1974) 25; Syme (1978) 99-103 en Fedeli (1981) 235-6 daarentegen geloven niet dat met de Gallus in boek 1 de dichter bedoeld kan zijn. Het enige argument is echter gebaseerd op 1.5.23-4, waar van Gallus wordt gezegd dat zijn *nobilitas* en zijn *priscae imagines* hem in de liefde niet zullen helpen. Aangezien Cornelius Gallus een *eques* was, zou hij dus niet bedoeld kunnen zijn. Dit argument is echter door Cairns (1983) 84-6 zeer overtuigend weerlegd.

²³ Ik kan hier niet veel verder op ingaan, maar de discussie zelf over Gallus in boek 1 lijkt mij op een verkeerde vooronderstelling te zijn gebaseerd. Wanneer de naam Gallus in een elegie verschijnt, moet de antieke (en moderne) lezer onmiddellijk aan de maestro van de Romeinse elegie denken. Niemand heeft enige twijfels over de identiteit van de Gallus in *Ecloga* 10, hoewel niemand serieus meent dat hij als een herder in Arcadië leefde. Natuurlijk is de Gallus van het eerste boek niet 100% de 'historische' Cornelius Gallus; hij is een poëtisch construct, dat de dichter oproept. Dit is een meer vruchtbare manier om over de 'identiteit' van de Gallus van boek 1 te praten, die wellicht ook een aanzet kan zijn tot een verklaring van de aanwezigheid van Gallus in 1.21,

Vele argumenten zijn aangevoerd om de aanwezigheid van Cornelius Gallus in 1.20 te bepleiten en ik zal ze beknopt samenvatten. Ten eerste doet, zoals gezegd, het raamwerk van het gedicht onmiddellijk denken aan *Idylle* 13. Aangezien dit gedicht een historische adressaat heeft, de dichter en arts Nicias, is het aannemelijk dat de adressaat in 1.20 ook een historische figuur is. Bovendien: ‘the artifice and obscurity of this poem strengthen the impression that 1.20 is a colloquy between poets, as does the treatment of literary issues.’²⁴

Voorals Ross heeft geprobeerd aan te tonen dat de Gallus van 1.20 de historische dichter is. Ten eerste brengt hij de Hamadryaden (‘boomnimfen’) die Hylas ontvoeren (vers 32) in verband met Gallus’ poëzie.²⁵ Kennedy heeft dit verder uitgewerkt en heeft overtuigend laten zien dat zowel Propertius als Vergilius Hamadryaden met Gallus’ poëzie in verband brengen en de nimfen behandelen als ‘surrogaat-Muzen’ van Gallus’ liefdespoëzie.²⁶ Kennedy baseert zijn theorie op de passage in *Ecloga* 10 – de enige plek in Vergilius waar ze voorkomen – waar Gallus aan het woord is. De nimfen worden expliciet met *carmina* verbonden:

iam neque Hamadryades rursus nec carmina nobis
ipsa placent ...

‘opnieuw bevallen Hamadryaden en zelfs liederen mij niet meer’

(Verg. *Ecl.* 10.62-3)

Kennedy weet echter geen raad met de Hamadryaden en hun verbinding met Gallus in 1.20.²⁷ Ik zal later een verklaring proberen te geven die Kennedy’s ideeën bevestigt.

Ross duidt vooral archaïsche en neoterische kenmerken in het gedicht aan.²⁸ Hij wijst bijvoorbeeld op de archaïsche finale infinitivus *quaerere* (24) bij een werkwoord van beweging (*processerat*). Eén van de andere twee vindplaatsen van deze constructie in Propertius is bovendien het Milanion-exemplum (Prop. 1.1.12), dat om andere redenen al met Gallus’ poëzie in verband was gebracht.²⁹ Verder wijst hij nog op de archaïsche dativus *nullae* in vers 35. Ross meent dat dergelijke archaïsmen kenmerkend zijn voor de stijl van Cornelius Gallus, en hij overweegt de mogelijkheid dat hiernaar verwezen wordt, wanneer Quintilianus Gallus als *durior* (‘stroever’, ‘lastiger’) bestempelt³⁰ en Parthenius, in de opdracht van zijn

---

die meestal buiten de discussie is gehouden. Zie Pincus (2004) die recentelijk heeft laten zien dat de Gallus-personages in Propertius’ eerste boek thematisch verbonden zijn met de historische dichter.

²⁴ Petrain (2000) 414.

²⁵ Ross (1975) 80.

²⁶ Kennedy (1982) 377-80; cf. Petrain (2000) 415-6, die Kennedy’s bevindingen ook bespreekt.

²⁷ Kennedy (1982) 380: ‘Propertius’ reason for using Hamadryads in this context remains a puzzle’.

²⁸ Ross (1975) 75-81.

²⁹ Ross (1975) 61-5.

³⁰ Quint., *Inst. Or.* 10.1.93.

Ἐρωτικά Παθήματα aan Gallus, hem omschrijft als τὸ περιττόν navolgend, wat Ross als een verwijzing naar Gallus' 'elevated diction' beschouwt.³¹

Cairns, die toegeeft dat Ross kan worden verweten dat zijn observaties aangaande Gallus' stijl te algemeen neoterisch van aard zijn, heeft Ross' stelling onderbouwd met meer specifieke allusies naar Gallus' poëzie in 1.20.³² Hij concludeert dat de verbale overeenkomsten met Gallus' poëzie geconcentreerd zijn in die secties van het gedicht waarin Gallus wordt aangesproken, maar dat in het Hylas-verhaal zelf (18-55) de vermeende allusies naar Gallus' poëzie corresponderen met meer algemene neoterische kenmerken, zoals geïdentificeerd door Ross. Volgens Cairns moeten we concluderen dat de mythe weliswaar is ontleend aan Gallus, maar dat Propertius nóg een model had. Dit zou het ontbreken van meer specifieke allusies naar Gallus in de mythe verklaren.³³

Petrain ziet nog een aantal stilistische overeenkomsten met het nieuwe Gallus-fragment, die minder overtuigend zijn, gezien de lengte van het fragment en het ontbreken van enige context.³⁴ De observaties van Ross, Petrain en Cairns samen maken het echter zeer aannemelijk dat er in 1.20 toespelingen op de dichter Gallus worden gemaakt.

Er zijn ook duidelijke aanwijzingen dat er in 1.20 naar een Hylas-gedicht van Cornelius Gallus wordt verwezen. Propertius waarschuwt Gallus, zijn collega-dichter, immers om zijn Hylas niet kwijt te raken. In eerste instantie is een letterlijke lezing, namelijk dat Gallus een liefde heeft, natuurlijk te prefereren, maar als er in vers 5 staat dat het liefde ook Hylas heet (*non nomine dispar*), wordt het onwaarschijnlijk dat dit de enige lezing is. Bovendien zinspeelt Propertius zelf op een poëtische interpretatie. In de verzen 6 en 7 staan de woorden *Hylae* en *silvae* aan het eind van opeenvolgende verzen. Petrain laat zien dat hier een etymologisch spel wordt gespeeld met de naam Hylas: *silva* is de Latijnse equivalent van het Griekse ὕλη en beide woorden hebben een specifieke betekenis in literaire contexten, waar ze 'materiaal', 'stof' kunnen aanduiden.³⁵ Er lijkt in de verzen 5-6 op een poëtisch niveau gezegd te worden dat Gallus een Hylas-gedicht heeft geschreven. Als Propertius Gallus dan

³¹ Deze en andere grammaticale en stilistische aspecten van 1.20, die Ross als karakteristiek voor Gallus beschouwt, zijn overzichtelijk samengevat door Cairns (2004) 79-80. Zie Lightfoot (1999) 370 voor een bespreking van de betekenis van περιττός.

³² Cairns (2004) 80-5.

³³ Cairns (2004) 85; in het vervolg van zijn artikel probeert hij aannemelijk te maken dat Parthenius van Nicaea het andere (Griekse) model is.

³⁴ Petrain (2000) 415: 'e.g., a predilection for hyperbaton, and in the pentameters a pronounced tendency for the two halves to end with a noun and its adjective (often cultivating internal rhyme), and for the line to close with a word longer than two syllables'.

³⁵ Petrain (2000) 412.

waarschuwt dat hij zijn Hylas moet beschermen tegen nimfen (11), betekent dit dat hij moet oppassen dat niet iemand anders zijn Hylas-versie ‘steelt’, oftewel een nieuw Hylas-gedicht schrijft (en dat van hem overtreft?).³⁶ Als in vers 12 wordt gezegd dat de liefde van Italische Hamadryaden (*Adryasin* is een andere benaming voor Hamadryaden) niet minder is, lijkt hij Gallus vooral voor Romeinse literaire concurrentie te willen behoeden. Aan het einde van het gedicht blijkt Propertius hem voor zichzelf te waarschuwen:³⁷ ‘Hierdoor gewaarschuwd, o Gallus, zul je je *amores* in het oog houden, want ik heb gezien dat je de mooie Hylas aan nimfen toevertrouwde’ (51-2). Het woord *amores*, in deze context, is een toespeling op het elegische werk van Gallus, dat de naam *Amores* draagt, zoals blijkt uit Servius’ commentaar op *Ecl.* 10.1:

Gallus ... fuit poeta eximius; nam et (et DServ: et om. Serv.) Euphorionem, ut supra (ad *Ecl.* 6.72) diximus, transtulit in latinum sermonem, et amorum suorum de Cytheride scripsit libros quattuor

‘Gallus was een voortreffelijk dichter; want hij ‘vertaalde’ Euphorion, zoals ik boven gezegd heb, in het Latijn, en van zijn *Amores* over Cytheris schreef hij vier boeken’.

Bovendien komt het woord *amores* in *Ecloga* 10, dat over Gallus en zijn liefdespoëzie gaat, vier keer voor, elke keer opvallend aan het einde van het vers, zoals bij Propertius, en één keer zelfs in opeenvolgende verzen.³⁸

Petrain interpreteert dit laatste couplet als een virtuose samenvatting van zowel de primaire als de poëtische lezing van het gedicht: primair waarschuwt Propertius Gallus hier na het geven van het Hercules- en Hylas-exemplum nogmaals: hou je liefde in de gaten! Op een poëtisch niveau, echter, heeft Propertius volgens Petrain in 1.20 gedaan waarvoor hij Gallus heeft gewaarschuwd: hij heeft Gallus’ Hylas-versie overgenomen, en hij waarschuwt hem zijn *Amores*, of de rest ervan, te beschermen.

³⁶ Dit ‘stelen’ moet (op een poëtisch niveau) in termen van *imitatio* en *aemulatio* worden gezien. Propertius doelt met zijn *rapinas* (11) dus niet op literair *furtum* (plagiat) waarvoor de term *subripere* werd gebruikt (Sen. Suas. 3.7, Suet.-Don. *Vita Verg.* 45-6). Dat Propertius op het eind van het gedicht impliceert dat hij Gallus’ Hylas zelf heeft ‘gestolen’ (zie onder) maakt ook duidelijk dat hij het niet over *furtum* heeft; dat betreft immers literaire ontlening die niet opgemerkt diende te worden. Het ‘stelen’ (etc.) van geliefden wordt door Propertius ook elders in zijn werk als poëtische metafoor ingezet, maar dan met betrekking tot Cynthia, Propertius’ geliefde die vaak symbool staat voor zijn elegische poëzie (zie p. 17). Zie bv. 1.11.7-8: *an te nescio quis simulatis ignibus hostis | sustulit e nostris, Cynthia, carminibus ...?* (‘of heeft een of andere rivaal jou, Cynthia, met geveinsde passie uit mijn gedichten weggenomen?’); cf. 1.8.45 en 2.8.1.

³⁷ Petrain (2000) 418: ‘Propertius warns Gallus to keep safe his Hylas and his ὕλη from those who might steal them away, but in the course of giving this advice perpetrates just such a theft’.

³⁸ Nl. in de verzen 6, 34, 53, 54.

5. GALLUS' HYLAS: ELEGIE OF EPYLLION?

Hoewel er in 1.20 duidelijk een ingenieus meta-literair spel met de *Amores* van Gallus wordt gespeeld, ben ik het niet geheel met Petrain eens. Hij neemt namelijk *a priori* aan dat Gallus' Hylas-versie, die volgens hem onderdeel uitmaakte van zijn *Amores*, een elegie is geweest. Ik ben echter de mening toegedaan dat een aantal mysterieuze aspecten van 1.20 goed kunnen worden verklaard als we aannemen dat Gallus' Hylas een epyllion was, waarschijnlijk met Callimacheïsche invloeden.³⁹

Gallus staat dan wel vooral bekend als de eerste elegie-dichter van Rome, maar we moeten ons hier niet op blindstaren: het is zeer waarschijnlijk dat hij ook epyllia geschreven heeft. Ross probeerde in zijn invloedrijke boek⁴⁰ te bewijzen dat dit niet het geval is, maar Zetzel heeft Ross' argumenten overtuigend ontkracht.⁴¹ Bovendien lijken de bronnen erop te wijzen dat Gallus poëzie in hexameters heeft geschreven. Servius zegt immers in zijn commentaar op *Ecl.* 10.1 (zie boven) dat Gallus Euphorion in het Latijn 'vertaalde' en dat hij vier boeken *Amores* over Cytheris schreef. Hoewel Euphorion (derde eeuw v.C.) volgens sommige bronnen elegieën schreef,⁴² staat hij vooral bekend om zijn hexameter-poëzie over mythologische onderwerpen in een obscure stijl.⁴³ *Ecloga* 10, waarin Gallus aan het woord is, lijkt ook te impliceren dat Gallus Euphorion heeft nagevolgd:

ibo et Chalcidico quae sunt mihi condita versu
carmina pastoris Siculi modulabor avena.

'Ik zal gaan en de liederen die ik in Chalcidische verzen heb geschreven,
zal ik spelen op de fluit van de Siciliaanse herder.'

(Verg. *Ecl.* 10.50-1)

Gallus zegt dat hij gedichten heeft geschreven *Chalcidico versu*. Quintilianus meent dat dit verwijst naar Euphorion, die uit Chalcis kwam.⁴⁴ Het lijkt er bovendien sterk op dat Servius

³⁹ Petrain (2000) 418 lijkt zich niet bewust van het feit dat Gallus, naar alle waarschijnlijkheid, ook epyllia heeft geschreven. Petrain's uitgangspunt voor een elegische Hylas van Gallus is nl. Skutsch (1901), die door Petrain verkeerd wordt gelezen. Skutsch probeert immers in hoofdstuk 2 aannemelijk te maken dat de onderwerpen die Silenus noemt in *Ecl.* 6 zijn ontleend aan epyllia (waaronder Hylas) en didactische poëzie van Gallus, en niet aan elegieën, zoals Petrain meent.

⁴⁰ Ross (1975).

⁴¹ Zetzel (1977) 250-1.

⁴² De grammaticus Diomedes suggereert dit wanneer hij over elegie spreekt (Keil, *Gramm. Lat.* vol. 1, p. 484, r. 21-2): 'quod genus carminum praecipue scripserunt apud Romanos Propertius et Tibullus et Gallus imitati Graecos Callimachum et Euphorion' ('welk poëtisch genre bij de Romeinen vooral Propertius en Tibullus en Gallus hebben beoefend, in navolging van de Grieken Callimachus en Euphorion'); een andere grammaticus, pseudo-Probos, noemt Euphorion een 'elegiarum scriptor'.

⁴³ Zie bv. Coleman (1977) 289 (ad *Ecl.* 10.50).

⁴⁴ Quint. *Inst. Or.* 10.1.56: 'Euphorionem transibimus? quem nisi probasset Vergilius idem, numquam certe conditorum Chalcidico versu carminum fecisset in Bucolicis mentionem' ('Kunnen we Euphorion wel overslaan? Diezelfde Vergilius zou in zijn *Bucolica* toch geen melding hebben gemaakt van Chalcidische poëzie, als hij deze dichter niet gewaardeerd had' ; vert. P. Gerbrandy)

een onderscheid in Gallus' oeuvre wil aanbrengen: Gallus heeft én hexameters in de stijl van Euphorion (i.e. epyllia) geschreven én elegieën, te weten de *Amores*. Het lijkt dus zeer waarschijnlijk dat Gallus hexameter-poëzie, epyllia, heeft geschreven.⁴⁵

Propertius 1.20 zelf geeft mijns inziens aanwijzingen voor een Hylas-epyllion van Gallus. Ten eerste de (mijns inziens) zeer poëtische verzen 5 en 6:

est tibi non infra specie, non nomine dispar,
Theiodamanteo proximus ardor Hylae.

'jij hebt een geliefde, niet onderdoend in uiterlijk, niet ongelijk in naam,
het meest lijkend op Hylas de zoon van Theiodamas'

(Prop. 1.20.5-6)

Ik wil nu een stap verder gaan dan zojuist. Mijns inziens zijn de twee verzen in hun geheel poëtisch te interpreteren: Gallus heeft een Hylas-gedicht geschreven, niet onderdoend in vorm. Het volgende vers legt mijns inziens uit waarvoor Gallus' gedicht niet onderdoet: het lijkt namelijk het meest (*proximus*) op Hylas *Theiodamanteus*, Hylas de zoon van Theiodamas; het patronymicum is, zoals ik net heb laten zien, een allusie naar Apollonius. Hier lijkt te worden gezegd dat Gallus' Hylas niet onderdoet in vorm voor die van Apollonius. Propertius lijkt te verwijzen naar een epyllion over Hylas, dat hij niet 'minder' vindt dan de epische versie van Apollonius. Dat Propertius vindt dat Gallus' Hylas het meest lijkt op die van Apollonius, zou dan op poëtisch niveau kunnen betekenen dat Gallus op de een of andere manier episch taalgebruik met Callimachus' poëtica wist te combineren. Ik heb eerder proberen duidelijk te maken dat Apollonius epos met Callimacheïsche poëtische idealen pretendeerde te hebben gecombineerd in zijn Hylas-episode. Bij een neoterische dichter als Gallus zouden invloeden van Callimachus in een epyllion zeer waarschijnlijk zijn.

Verder doet het raamwerk van 1.20 sterk denken aan dat van Theocritus' 13^e *Idylle*, ook een epyllion. Propertius lijkt door middel van een 'window allusion' naar twee van Gallus' modellen voor zijn epyllion te verwijzen: Apollonius en Theocritus.

De belangrijkste aanwijzing voor het bestaan van een Hylas-epyllion van Gallus is het taalgebruik van 1.20, dat af en toe erg episch aandoet, en de toespelingen op Apollonius' epos (zie boven). Er is vaak opgemerkt dat Propertius' Hylas-versie, het *exemplum* (17-50), op een epyllion lijkt.⁴⁶ Ross heeft enkele kenmerken opgesomd,⁴⁷ waarvan de meest opvallende de

⁴⁵ Cf. Clausen (1994) 306 (ad *Ecl.* 10.50): 'Gallus evidently wrote two kinds of poetry: epyllia (or at least one – *carmina* appears to be a poetic plural – on the Grynean Grove) in the style of Euphorion and love-elegies'.

⁴⁶ Zie bv. Rothstein (1920²) 186: 'ein Epyllion in alexandrinischer Manier'; Ross (1975) 78: 'the language and form of the Hylas *exemplum* suggests an epyllion' and 'epyllion in miniature'; Sullivan (1976) 33: 'elegy 1.20 is an elegiac epyllion'; King (1980) 227: '1.20 is an *admonitio* addressed to the rival-lover Gallus in the rival-poet Gallus' own terms, *epyllion* incorporated into elegy'.

eerste woorden van Propertius' Hylas-verhaal zijn: *namque ferunt olim* ('want ze zeggen dat eens') met hun allusie naar het begin van Catullus' beroemde epyllion 64, de beschrijving van de tocht van de Argo: *Peliaco quondam prognatae vertice pinus | dicuntur ...* ('men zegt dat eens pijnbomen, ontsproten aan de top van de Pelion ...'). Zoals Ross het zegt: 'Propertius' *exemplum* begins with no uncertainty in the manner of a neoteric epyllion'.⁴⁷ Aangezien Ross (ten onrechte) veronderstelt dat Gallus geen epyllia schreef, wordt de voor de hand liggende conclusie, dat Propertius reageerde op een epyllion van Gallus, niet getrokken.

Verderop worden deze vermoedens mijns inziens bevestigd. In de belangrijke, poëtische verzen 23 en 24, aan het begin van Propertius' eigenlijke versie van de Hylas-mythe, zegt Propertius immers dat hij, of eerder dat zijn Hylas, 'verder was gegaan'. Waaruit bestaat nu die innovatie van Propertius? Als we er, met Ross en Petrain, vanuit gaan dat de Hylas-versie van Cornelius Gallus een elegie was met epyllion-elementen, heeft Propertius niet iets baanbrekends gedaan. Als we daarentegen aannemen dat Gallus een epyllion over Hylas heeft geschreven, is Propertius wel vernieuwend: hij heeft de grote meester overtroffen in die zin dat hij écht naar de bron, Callimachus, is gegaan. Hij heeft namelijk een elegische versie geschreven, misschien wel de eerste Romeinse. Ross meende dat het taalgebruik van deze verzen een verwijzing naar de stijl van Gallus was. Het zou een mooi staaltje ironie zijn om de meester te overtreffen met zijn eigen wapens. In vers 32 vinden we een soortgelijke, ironische opmerking: 'Hylas ging naar de Hamadryaden'. Zoals gezegd worden hiermee hoogstwaarschijnlijk de Muzen van Gallus voor zijn *Amores*, zijn elegieën, bedoeld. Propertius' Hylas wordt inderdaad elegisch, maar in mijn interpretatie wordt het erg ironisch om juist Gallus' elegische Muzen te noemen, aangezien Hylas juist níet door Gallus in elegieën was bezongen.

Het einde van het gedicht is de climax van het literaire spel met Gallus en de laatste verzen moeten volgens mij, op poëtisch niveau, als volgt worden geïnterpreteerd: 'je moet in de toekomst op je elegieën letten; je hexameter-poëzie, in dit geval je Hylas, heb ik in mijn elegieën al van je gestolen (en overtroffen door er elegieën van te maken)'.

De positie van 1.20 in Propertius' eerste boek elegieën pleit ook voor een dergelijke interpretatie. Otto Skutsch heeft opgemerkt dat 1.20 het laatste grote gedicht van het boek is. Het staat aan het begin van een coda van drie gedichten, die helemaal van de rest van het boek

---

⁴⁷ Ross (1975) 77-8.

⁴⁸ Ross (1975) 78. Zoals Ross zegt, komen de drie woorden ook voor in vers 212 van het epyllion, waar ze het verhaal over Theseus en zijn vader inluiden, en met een variatie opnieuw in vers 76 (*nam perhibent olim ...*).

is afgescheiden en het afrondt.⁴⁹ Hubbard vindt deze uitzonderlijke positie vreemd en is bovendien van mening dat het gedicht inhoudelijk afwijkt van de rest van het boek.⁵⁰ Petrain: ‘Propertius has abandoned Cynthia and personal love elegy for a narrative in the Hellenistic vein’. Zoals Petrain laat zien, is het gedicht de climax van de cyclus van Gallus-gedichten in het eerste boek (5, 10, 13 en 20), die alle op de een of andere manier over Gallus’ poëtische activiteit gaan.⁵¹ In de eerdere Gallus-gedichten speelden de relaties van Propertius en Gallus met vrouwen zoals Cynthia een rol. Alleen in 1.20 wordt er van een mannelijke geliefde van Gallus melding gemaakt. Bovendien vervult Propertius in de eerdere Gallus-gedichten vooral een verdedigende rol; in 1.5 waarschuwt hij Gallus bij Cynthia uit de buurt te blijven, in 1.13 heeft Gallus haar van Propertius gestolen: ‘these poems can be read as Propertius’ attempt to define his own poetic niche that is apparently vulnerable to incursions by Gallus and his amatory elegies’.⁵² In 1.20 zijn de rollen echter omgedraaid en Gallus moet nu in de verdediging: zijn liefje Hylas dreigt te worden ontvoerd en dit is precies wat er aan het einde van 1.20 is gebeurd: Propertius heeft Gallus’ Hylas gestolen.

Met Petrain moeten we in ogenschouw nemen dat Maria Wyke, die zich op boek twee concentreerde, aannemelijk heeft gemaakt dat Propertius Cynthia én als vrouw én als ‘poëtische stof’ beschouwt, waarbij op een bepaald moment zelfs duidelijk de etymologische associatie van de naam met Apollo – *Cynthius* – en Callimachus’ poëtica wordt opgeroepen.⁵³ Evenzo kan Hylas zowel een jongen als (Callimacheïsche) ὕλη, stof, zijn. Op een poëticaal niveau lijkt Cynthia symbool te staan voor elegische liefdespoëzie en de Gallus-cyclus toont ons de wedijver van Propertius met zijn illustere voorganger Gallus, waarin Propertius het vaak aflegt. In 1.20 lijkt hij Gallus eindelijk af te troeven: echter niet met een vrouw, niet met Cynthia, niet met liefdeselegie. Hij overtreft Gallus met een jongen, Hylas, die symbool staat voor epische poëzie in Callimacheïsche trant. Gezien de verschijningsvormen van de Hylas-mythe – Apollonius’ en Nicanders epische versies,⁵⁴ Theocritus’ (en dus mogelijk Gallus’) epyllion – lijkt me niet onaannemelijk, dat Hylas deze poëtische rol vervult. Propertius heeft Gallus dan een fantastische streek geleverd; hij heeft de meester van de Romeinse elegie overtroffen in die zin, dat hij diens eigen hexameter-poëzie heeft weten om te zetten in

⁴⁹ Skutsch (1963) 238-9.

⁵⁰ Hubbard (1974) 40.

⁵¹ Petrain (2000) 417-8.

⁵² Petrain (2000) 418.

⁵³ Zie Wyke (2002) 73 (over Prop. 2.13.7): ‘At this point the text even encourages the reader to interpret the title Cynthia as a key Callimachean term in Propertian poetics ... Mount Cynthus on Delos was linked with Apollo as tutelary divinity to the Callimachean writing-style, and that association too is reproduced in *Eclogue* 6 where the god who directs Virgilian discourse is given the cult title *Cynthus* (*Ecl.* 6.3)’.

⁵⁴ Zie DeForest (1994) voor de Callimacheïsche aard van Apollonius’ epos.

elegieën. Na deze literaire streek is Gallus' elegische poëzie, zijn *Amores*, in de toekomst echter ook niet meer veilig. Moeten we hierbij denken aan het volgende boek met elegieën van Propertius? Feit is in ieder geval dat Gallus na boek 1 geen concurrent meer zal zijn om de gunst van Cynthia: hij zal, aan het einde van het laatste gedicht van boek 2, nog één keer verschijnen, maar nu slechts als een personage uit de literatuurgeschiedenis.

6. VERWIJZINGEN

- Asper, M. (1997), *Onomata allotria: zur Genese, Struktur und Funktion poetologischer Metaphern bei Kallimachos* (Stuttgart).
- Baker, R.J. (2000²), *Propertius I* (Warminster).
- Bonanno, M.G. (1990), 'Effetti di un eco (Virgilio, Propertio e Teocrito)' in: eadem, *L'allusione necessaria: ricerche intertestuali sulla poesia greca e latina* (Roma), 195-201.
- Cairns, F. (1983), 'Propertius 1,4 and 1,5 and the 'Gallus' of the *Monobiblos*', *PLLS* 4: 61-103.
- Cairns, F. (2004), 'Variazioni su Ila in Propertio 1,20', in: C. Santini & F. Santucci (edd.), *Propertio tra storia arte mito* (Assisi), 75-98.
- Cameron, A. (1995), *Callimachus and his critics* (Princeton).
- Clausen, W.V. (1994), *A commentary on Virgil: Eclogues* (Oxford).
- Coleman, R. (1977), *Vergil: Eclogues* (Cambridge).
- Courtney, E. (1993), *The fragmentary Latin poets* (Oxford).
- DeForest, M.M. (1994), *Apollonius' Argonautica: a Callimachean epic* (Leiden).
- Fedeli, P. (1981), 'Elegy and literary polemic in Propertius' *Monobiblos*', *PLLS* 3: 227-42.
- Gall, D. (1999), *Zur Technik von Anspielung und Zitat in der römischen Dichtung: Vergil, Gallus und die Ciris* (München).
- Heerink, M.A.J. (te versch.), 'Going a step further: Valerius Flaccus' metapoetical reading of Propertius 1.20', *CQ*.
- Heyworth, S.J. (te versch.), *A textual commentary on Propertius* (Oxford).
- Hinds, S. (1998), *Allusion and intertext: dynamics of appropriation in Roman poetry* (Cambridge).
- Hopkinson, N. (1988), *A Hellenistic anthology* (Cambridge).
- Hubbard, M. (1974), *Propertius* (Londen).
- Hunter, R.L. (1999), *Theocritus: a selection (Idylls 1, 3, 4, 6, 7, 10, 11 and 13)* (Cambridge).
- Kennedy, D.F. (1982), 'Gallus and the Culex', *CQ* 32: 371-389.
- King, J.K. (1980), 'The two Galluses of Propertius' *Monobiblos*', *Philologus* 124: 212-30.
- Köhnken, A. (2001), 'Hellenistic chronology: Theocritus, Callimachus, and Apollonius Rhodius', in: T.D. Papangelis & A. Rengakos, *A companion to Apollonius Rhodius* (Leiden), 73-92.
- Lightfoot, J.L. (1999), *Parthenius of Nicaea: the poetical fragments and the Erotika Pathemata* (Oxford).
- Mastronarde, D.J. (1968), 'Theocritus' *Idyll* 13: love and the hero', *TAPA* 99: 273-90.
- Monteleone, C. (1979), 'Cornelio Gallo tra Ila e le Driadi (Virgilio, Propertio e una controversia letteraria', *Latomus* 38: 28-53.
- Petrain, D. (2000), 'Hylas and *silva*: etymological wordplay in Propertius 1.20', *HSCP* 100: 409-21.
- Pfeiffer, R. (1949), *Callimachus. Vol. 1: fragmenta* (Oxford).
- Pincus, M. (2004), 'Propertius' Gallus and the erotics of influence', *Arethusa* 37: 165-96.
- Ross, D.O. (1975), *Backgrounds to Augustan poetry: Gallus, elegy and Rome* (Cambridge).
- Rothstein, M. (1920²), *Die Elegien des Sextus Propertius* (Hildesheim).
- Skutsch, F. (1901), *Aus Vergils Frühzeit* (Leipzig).
- Skutsch, O. (1963), 'The structure of the Propertian *Monobiblos*', *CPh* 58: 238-9.
- Sullivan, J.P. (1976), *Propertius: a critical introduction* (Cambridge).
- Syme, R. (1978), *History in Ovid* (Oxford).
- Wilamowitz-Moellendorf, U. von (1914), 'Neues von Kallimachos II', in: *SB Berlin*, 222-44.
- Wyke, M. (2002), 'Written women: Propertius' *scripta puella* 2.10-13', in: eadem, *The Roman mistress: ancient and modern representations* (Oxford), 46-77 (herziene versie van *JRS* 77: 47-61).
- Zetzel, J.E.G. (1977), 'Gallus, elegy and Ross', *CPh* 74: 249-60.

Appendix: Propertius 1.20⁵⁵

Hoc pro continuo te, Galle, monemus amore,
 quod tibi ne vacuo defluat ex animo:
 saepe imprudenti fortuna occurrit amanti:
 crudelis Minyis dixerit Ascanius.
 est tibi non infra specie, non nomine dispar,
 Theiodamanteo proximus ardor Hylae.
 hunc tu, sive leges umbrosae flumina silvae,
 sive Aniena tuos tinxerit unda pedes,
 sive Gigantei spatia bere litoris ora,
 sive ubicumque vago fluminis hospitio,
 Nympharum semper cupidas defende rapinas
 (non minor Ausoniis est amor Adryasin);
 ne tibi sit duos montes et frigida saxa,
 Galle, neque expertos semper adire lacus.
 quae miser ignotis error perpessus in oris
 Herculis indomito flevit Ascanio.

mini-Argonautica (Apollonius)

namque ferunt olim Pagasae navalibus Argon
 egressam longe Phasidos isse viam,
 et iam praeteritis labentem Athamantidos undis
 Mysorum scopulis applicuisse ratem.
 hic manus heroum, placidis ut constitit oris,
 mollia composita litora fronde tegit.

Propertius' Hylas-versie

at comes invicti iuvenis processerat ultra
 raram sepositi quaerere fontis aquam.
 hunc duo sectati fratres, Aquilonia proles,
 hunc super et Zetes, hunc super et Calais;
 oscula suspensis instabant carpere palmis,
 oscula et alterna ferre supina fuga.
 ille sub extrema pendens secluditur ala
 et volucres ramo summovet insidias.
 iam Pandioniae cessit genus Orithyiae:
 a dolor! ibat Hylas, ibat Hamadryasin.
 hic erat Arganthei Pege sub vertice montis
 grata domus Nymphis umida Thyniasin,
 quam supra nullae pendebant debita curae
 roscida desertis poma sub arboribus;
 et circum irriguo surgabant lilia prato
 candida purpureis mixta papaveribus.
 quae modo decerpens tenero pueriliter ungui
 proposito florem praetulit officio;
 et modo formosis incumbens nescius undis
 errorem blandis tardat imaginibus.
 tandem haurire parat demissis flumina palmis
 innixus dextro plena trahens umero.
 cuius ut accensae Dryades candore puellae,
 miratae solitos destituere choros,
 prolapsam et leviter facili traxere liquore;
 tum sonitum rapto corpore fecit Hylas.
 cui procul Alcides iterat responsa, sed illi
 nomen ab extremis fontibus aura refert.
 his, o Galle, tuos monitus servabis amores,
 formosum Nymphis credere visus Hylan.

'Uit naam van onze voortdurende liefde, Gallus, adviseren we jou dit
 (laat het niet verdwijnen uit je gedachten):
 "vaak valt een argeloze minnaar ongeluk ten deel" –
 de wrede Ascanius zou het de Minyae kunnen vertellen.
 Je hebt een geliefde, niet onderdoend in uiterlijk, niet ongelijk in naam,
 het meest lijkend op Hylas de zoon van Theiodamas.
 Of je langs een stroom in een schaduwrijk woud loopt,
 of het water van de Anio je voeten aanraakt,
 of je wandelt op het strand van de Gigantenkust,
 of waar je ook maar de gastvrijheid van een kronkelende stroom geniet,
 bescherm hem altijd tegen de begerige roofzucht van nimfen
 (de liefde van Ausonische Dryaden is niet minder);
 dat het niet je lot is om altijd ruige bergen en koude rotsen te bezoeken,
 Gallus, en niet eerder beproefde meren.
 Hercules' ellendige rondzwerven verdroeg dit in onbekende
 gebieden en hij hilde lang geleden bij de meedogenloze Ascanius.

Want ze zeggen dat de Argo eens, vanuit de scheepswerf te Pagasa,
 koers zette richting de verre Phasis,
 en nadat de golven van Athamas' dochter reeds waren gepasseerd,
 ging het schip voor anker bij de klippen van de Mysiërs.
 Hier bedekte de groep helden, toen ze de kalme kust betraden,
 het zachte strand met verzamelde bladeren.

Maar de metgezel van de onoverwinnelijke jongeman was verder gegaan
 om het zeldzame water van een afgezonderde bron te zoeken.
 Hem achtervolgden de twee broers, het nageslacht van de noordenwind,
 boven hem Zetes en boven hem Calaïs;
 met behulp van hun zwevende handen lieten ze niet na kussen te stelen
 en opwaartse kussen te geven, om de beurt wegvliegend.
 Hij bukt en beschermt zich onder het uiteinde van een vleugel
 en hij weert de gevleugelde belagers met een tak af.
 Nu trok het geslacht van Pandions kleindochter Orithyia zich terug:
 o nee! Hylas ging, hij ging naar de Hamadryaden.

Hier was de bron Pege, onder de top van de berg Argantheus,
 een vochtige woning, geliefd bij de nimfen uit Thynië.
 Erboven hingen – van geen cultivatie het resultaat –
 bedauwde appels aan verlaten bomen;
 en rondom, op een bevochtigd weiland, rezen witte lelies op,
 vermengd met donkerrode papaver.
 Terwijl hij deze kinderlijk met zijn jonge nagel plukte,
 verkoos hij de bloemen boven de opgelegde taak;
 en nu, zich buigend over het mooie water,
 vertraagt hij zijn dwaling met verleidelijke beelden.
 Tenslotte laat hij zijn handen zakken, klaar om water uit de stroom te
 putten, leunend op zijn rechterschouder terwijl hij vol schept.
 Toen de Dryaden werden ontvlamd door zijn schoonheid,
 staakten ze uit bewondering hun gebruikelijke dansen,
 en toen hij licht voorover viel, trokken ze hem in het wijkende water;
 toen, bij het roven van zijn lichaam, maakte Hylas een geluid.
 Van verre antwoordt Alcides herhaaldelijk, maar aan hem
 brengt vanaf de bodem van de bron een bries de naam terug.⁵⁶

Hierdoor gewaarschuwd, o Gallus, zul je je liefje in het oog houden,
 want ik heb gezien dat je de mooie Hylas aan nimfen toevertrouwde.

ç = codices deteriores

2 quod Heyworth: id mss. 5 specie ç: speciem mss. 9 Gigantei ç: Gigantea mss. 47 et add. Heinsius: om. mss.
 50 montibus Heinsius

⁵⁵ De tekst is gelijk aan die van Barber (OCT) en Fedeli (Teubner), met enkele wijzigingen in de verzen 2, 5, 9, 47 en 50; ook is de interpunctie soms wat veranderd. De vertaling heeft geen literaire pretenties, maar is slechts bedoeld als leeshulp.

⁵⁶ Cf. Theocritus, *Idylle* 13.59-60: τῖς δ' ἄρ' ὁ παῖς ὑπάκουσεν, ἀραιὰ δ' ἵκετο φωνὰ ἔξ ὕδατος ('driemaal antwoordde de jongen, maar zwak kwam zijn stem uit het water')